

Pienoismallilehti aikuiseen makuun.

Jukka Rantala

Arvosteltava lehti: Scale Military Modeller International 41 (484), 2011. 100 s.

Lapsuutensa koottavien lentokoneiden ja *Korkeajännitys*-lehtien parissa viettäneitä hemmoteltiin tänä kesänä, kun *Ilta-Sanomat* julkaisi Tarmo ja Topi Koiviston piirtämän *Punainen kobra* -sarjakuvalehden historialiitteenään. Kyse oli kesän 1944 suurhyökkäykseen sijoittuvan sarjakuvan toisesta tulemisesta, sillä kaksi vuotta aiemmin sarjakuva julkaistiin *Suomen ilmasodan Korkeajännitys* -lehdessä, tuolloin tosin mustavalkoisena versiona. Koivistot ovat kertoneet kyseisen sarjakuvan syntyneen lapsuutensa pienoismallien innoittamana. Piirtäjiä *Ilta-Sanomien* "Sodan lentäjät" -teemanumeroon haastatellut Juhani Tolvanen (2011, 63) kertoo Tarmon (s. 1948) ja Topin (s. 1981) nuoruuteen kuuluneen vajaan kymmenen vuoden mittaisen muovisten pienoismallien rakentamisen kauden. Tolvasen mukaan tällainen kausi kuuluu "ilmeisen väistämättömänä" yleisesti nuorten miesten kehityskertomukseen. Tolvasen toimittajakollega Tuomas Manninen (2011, 65) vahvistaa omalta osaltaan pienoismalliharrastuksen siirtymisen isiltä pojille.

Nykynuorilla on monia avuja, joita heidän vanhemmillaan ei ole, mutta koottavien rakentamiseen kuuluva pitkäjänteisyys ei niihin kuulu. Tämän huomasi hiljattain englantilainen televisiopersoona James May yrittäessään saada brittinuoret innostumaan muovisten rakennussarjojen tekemisestä. Saman havainnon ovat tehneet myös pienoismallien valmistajat. Ehkä kaikkein perinteikkäimmän valmistajan, Airfixin suunnittelijat ovat alkaneet tehdä yhä yksinkertaisempia malleja. Niillä yritetään houkutella tietokoneiden ja pelikonsolien kanssa aikaansa viettävät nuoret rakentamisharrastuksen pariin. Suunnittelijat luovat toivonsa kädenkäänteessä valmistuviin pienoismalleihin. [1] He uskovat koottavan valmiiksi saamisen palkitsevan nuorta siten, että tämä hakeutuu vaativampien rakennussarjojen pariin. (May 2009, 2010.) Airfix uskoo kasvattajien näkevän pienoismallit kehittävänä tekemisensä nuorisolle. Se yrittääkin saada Britannian koulut tilaamaan edullisia aloittelijoiden paketteja, jotta nuoret tutustutettaisiin rakentamisharrastukseen yhteiskunnan virallisen kasvatusinstituution toimesta. Rakentamiskohteeksi valmistaja on valinnut yhden Britannian ikoneista, toisen maailmansodan aikaisen *Spitfire*-lentokoneen.

Pienoismallivalmistajien tuotevalikoima onkin nykyään polarisoitunut: tarjolla on joko helppoja tai todella vaativia rakennussarjoja. Jälkimmäiset valtaavat yhä enemmän markkinoita. Yli 600 osaa sisältävät ja pitkälti toista sataa euroa maksavat koottavat tekevät kaupansa. Niitä eivät osta 8–15-vuotiaat pojat taskurahoillaan, vaan 1960–1980-luvulla lapsuutensa eläneet ja rakennusharrastuksensa uudelleen virittäneet miehet. [2] He ovat nostalgia-ikässä, ja heillä on mahdollisuus taloudellisesti panostaa harrastukseensa. Ja sen he tekevät. Siitä kertoo muun muassa pienoismalliharrastajille myytävä vakuutus, jolla nämä voivat vakuuttaa armeijansa vaikka 50 000 punnasta. Markkinoille on myös tuotu läjäpäin pienoismallivalmistajien nelivärisiä historiikkeja ja aikakausjulkaisuja. Pienoismallilehtiä, kuten brittiläinen *Airfix Model World* tai kotimainen *Mallix* löytyy suomalaismarkettien

hyllyistä. Alan johtotähti, 12 kertaa vuodessa ilmestyvä *Scale Military Modeller International* kertonee kuitenkin parhaiten pienoismallilehtien nykytrendeistä.

Vuonna 1970 perustetun lehden kesäkuun satasivuinen numero sisältää luonnollisesti mallinrakentajien suosikkiteemaan, toisen maailmansodan sotakoneisiin ja niiden kokoamiseen liittyviä juttuja. Ensimmäinen Persianlahden sota on kuitenkin tämän numeron näkyvin aihe, ja aavikkosodassa käytetyt panssarivaunut täyttävät lehden sivut. Rakentajille eivät riitä pelkät pienoismallien kokoamiseen ja maalaamiseen liittyvät tarinat ja vinkit, vaan mukana on myös historiallista kontekstuaalisointia ja tietoa mallien esikuvista. Lukija pääsee tutustumaan muun muassa yhdysvaltalaisen panssaripataljoonan sekä neuvostovalmisteisten panssarivaunujen historiaan. Alaa vähemmän tunteva saattaa ihmetellä teksteihin ja kuviin liittyvää yksityiskohtien paljoutta. Lehden yksi sivu vaikuttaa esimerkiksi olevan täynnä identtisiä panssarivaunun kuvia. Tarkkasilmäinen lukija kuitenkin löytää panssareista pieniä eroavaisuuksia. Alan harrastajille juuri nämä yksityiskohdat ovat sitä tietoa, mikä erottelee harrastelijat tositekijöistä.

Lehden kiinnostavin artikkeli liittyy tuhotun irakilaispanssarin pienoismallin rakentamiseen. Valmistajat eivät tietääkseni vielä ole tuoneet markkinoille tuhattujen sotakoneiden malleja, joten harrastajat joutuvat panemaan taitonsa koetukselle yrittäessään saada aikaan autenttisen näköisiä koneiden hylkyjä. Runnotun T-62-panssarivaunun kokoamiseen liittyvä juttu taustoitetaan aavikolle tuhattujen panssareiden kuvilla. Yhdessäkään kuvassa ei näy sodan ihmisuhreja, mikä lienee toimitukselta tietoinen valinta. Toinen itseäni kiinnostanut juttu liittyy kansainvälisen muovirakennussarjaseuran palstaan, jossa kerrotaan sen Yhdysvaltain osaston projektista toimittaa pienoismalleja Irakissa ja Afganistanissa sotiville joukoille. Tarkoitus on tukea sotilaita jaksamisessa. Vaikka jutun mukaan rakentamisinto on kasvussa, sotaa käyvät joukot silti tuskin innostuvat mallintamaan tuhattua sotakalustoa – ainakaan omaansa.

Pienoismallilehtiä lukiessani pohdinkin, kasvattaako muovisten pienoismallien rakentaminen sotakoneiden romantisoimiseen ja silmien ummistamiseen sodan raadollisuudelta, kuten sotaleluja vastustaneet kasvattajat väittivät 1970-luvulla. Varmaan pienoismalliharrastajat kokevat lämpimiä tunteita rakentamiaan koottavia ja niiden esikuvia kohtaan, mutta se tuskin estää heitä ymmärtämästä sotakoneiden tuhoisaa vaikutusta. Kriittisellä mielenlaadulla varustettu rakentaja osaa suhteuttaa harrastuksensa kohteen todellisuuteen samalla lailla kuin väkivaltaelokuvien katsojat tai väkivaltaisten pelien pelaajat. Tiettyä kaksinaismoralismia pienoismallimaailmaan kuitenkin liittyy. Kun hakaristitunnukset ovat kiellettyjä joissain Euroopan maissa, pienoismallivalmistajat sijoittavat hakaristit siirtokuva-arkille kahdessa osassa. Näin lapsikin saa koneeseensa natsitunnukset niin halutessaan – jos hän vain jaksaa koota pienoismallin.

Kuva 1. Hakaristiaihioita siirtokuva-arkilla.

Viitteet

[1] Airfix on luokitellut rakennussarjansa eritasoisille rakentajille. Aloittelijatason alle 20 osaa sisältävä koottava valmistuu vajaassa tunnissa, kun kokenut harrastaja saattaa kuluttaa päiväkausia yli 600-osaisen koottavan rakentamiseen ja maalaamiseen. Tosiharrastajien tarpeita tyydyttävät useita tuhansia osia sisältävät rakennussarjat, joiden hinta liikkuu sadoista jopa tuhansiin euroihin.

[2] Pienoismallit.net-sivuston käyttäjiksi on rekisteröitynyt 3 700 henkilöä. Käyttäjätietojen mukaan 'mallarit' ovat keski-ikältään 29-vuotiaita ja vain ani harva nainen on kiinnostunut pienoismallien rakentamisesta.

< <http://www.pienoismallit.net/profiilit/> > (Luettu 22.8.2011).

Lähteet

Manninen, Tuomas 2011. Siniset hakaristit. Ilta-Sanomien erikoislehti Sodan lentäjät, 65.
May, James 2009. James's Spitfire Spectacular. Teoksessa James May's Toy Stories. Plum Picture-Channel 4 [DVD].
May, James 2010. The Airfix Handbook. London: Conway.
Tolvanen, Juhani 2011. Pieni on kaunista. Ilta-Sanomien erikoislehti Sodan lentäjät, 62–64.

Jukka Rantala työskentelee historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen professorina Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella.